

Nyar óta nem jött levél. Nekem kelene írnom — gondoltam —, de nem tudok mit. Azaz, gondolatban száz levelet írtam már, okosat s szeretettől csöpögőt — de már akkor, gondolatban tudtam: úgy sem küldöm el egyiket sem.

Tegnap aztán vendégek voltak nálunk. Egy régi jó ismerős, aki ismételen baráti kapcsolatot vesz fel, ha szükségét érzi annak. Ildikó, a lányuk a minap Szekszárdon járt, anyáméknál. Az öcsémrel találkozott, elbeszélgettek. Valamikor, vagy tíz évvel ezelőtt, gyerekejjel Ildikó és az öcsém szerelmek voltak egymásba. Azóta sok-sok minden elmúlt, viharos napok tanították meg Ildikót arra, hogy szerelemben legjobban a biztos. Az öcsém idén végzett. Gépeszmernök.

Amolyan muja jófiú. Az ember mégis fenntartással fogadja ezt a mujaságot és ezt a „jófiúságot”. Talán azért, mert ma már a „jófiúság” nemcsak attól függ, hogy esetleg férjkorában az illető hű lesz a feleségéhez. A jófiúság ma már élnitudást és akarást is jelent, valami szépnak a tudatos igenlést, perspektívát a jövőre nézve, és még ki tudja mi mindent... Az öcsém pedig csak jó fiú — és muja. Ildikónak viszont most, a mérnöki diploma után, úgy látszik, szimpatikus és jövőt ígérő. Mondom, Ildi ott járt, gyerekkorom városában és találkozott az öcsémrel.

— Anyukád a kórházban van, tudod? — kérdezte tőlem Ildikó anyja.

Nem, nem tudtam. A percek nagyon hosszúra nyúltak bennem. Valami ámszeszorult bennem. Talán fájt is, hogy az anyám beteg, vagy talán a betegség jelképes fájdalomát éreztem csak, amit talán anyám is érez most — és talán annak a percnak a könyörtelensége hökkentett meg, amely az elmúlásra emlékeztet...

Megint írogattam magamban a leveleket, míg nem egy nap elhatároztam, hogy felkeresem anyámat. Látnom kell, mit csinál, mi a baja, hogy akarja ezután, mire képes — egyszerűen látnom kellett sürgősen, minél előbb. A nyugalmam forgott kockán.

Késő este értem a városba. Sehol egy busz, egy villamos, a város képe teljesen megváltozott, mióta nem jártam itt. Az utcák kihaltak, pedig szombat van.

Mindig ilyen kihalt volt este a város? Csodálkoztam ezen a nagy nyugodtságon, hisz bennem a múlt viharzott. Az utcák gyermekkoromban szűkek voltak, sötétek és zajosak. Részegek dülöngéltek benne, minden kapu sejtelmes és vadregényes hely volt képzeletemben, és egyre fűjt a szél.

A szél most is fűjt. És esett az eső is. Nyugalom volt az utcán. Széles, nagy terek fogadtak, nyílt utcák, magas épületek, kivilágított kirakatok, s ha szembetaláltam magam járókelőkkel, hármásával, vagy kettesével közlekedtek, soha nem egyedül. Ez is feltűnt. Tudtam, hogy mostani találkozásom anyámmal kiegyensúlyozott lesz, hiszen ő beteg, én meg csak látni akarom őt... mégis, múltbátvevett lelkem hirtelen csupa egyedüljáró embereket látott, szűk utcákat, csukott kapualjakat, füstöt és nagyhangú embereket...

Magas sarkú cipőmben már alig bírtam a járást. Ömlött az eső... Végre a házhoz értem. Alacsony, kisablakos, szűkjárdás, kivénhedt házikó ez. Itt laknak hát... Ilyennek képzeltem.

Nem mertem bekopogni a kapun. Az ablakon se. Körbejártam a házat és vártam. Vártam a világosságra. De sötét volt minden ablak. Újra körbejártam a házat. Aztán bekopogtam Margit ablakán. Margit a mostohaapám húga.

— Vera! — újjongott látomra, s beengedett. Örültem neki, az otthonában otthon éreztem

magam. Kedves volt és vendéglátó. Mondta, hogy anyám itthon van, a másik lakásban, most már jobban lett, délelőtt rosszul volt, orvos is volt nála. Úgy beszélt minderről, mint ami napirenden van náluk: rosszul volt, jobban lett, orvos volt nála.

Lefeküdtem Margitnál. Reggel, mikor felébredtem, arra gondoltam: nem is reméltem, hogy ilyen jól lehet aludni régelefejtett otthonomban.

Átmentem anyám lakásába. Az első szobában öcsém feküdt. Aludt. Úgy, ahogy anyám

pillanatra nyitvamaradt az ajtó. Anyám visszaszórtított káromkodását hallottam. Nem hangzott el hangosan, csak én hallottam meg...

Dologhoz láttam én is. Hisz tudtam, hogy egy pillanat nyugta nem lehet itt az embernek. Beágyaztam, megigazítottam a terítőket az asztalon, a foteleken. Új, mutatós bútorok tepsedtek a szobában. Mindennek volt valami régiés, megporosodott beütése is, s ez megadta az otthonnak a hangulatát. A képek a falon, a gyerekek képei, szőnyegek a rekamiék mellett.

— A papa, szegény, nincs egészen jól. El kell majd menni hozzá, hogy megörül majd neked a papa!...

Nyilván nem emlékezett anyám, hogy én az ő férjét soha nem neveztem „papának”. Persze — bólogattam —, majd elmegyek. Anyám még többször említette papát, aki, úgy látszik, végül is hozzáidomult, papa most már Papa lett, otthonának hűséges szeretője, ennek az öregasszonynak papa lett, és többé nem Donjuan...

— Jól nézel ki. — A hajam csak holnap csináltatom meg. Jobb is, elázott volna ebben a nagy esőben — feleltem.

Sikerült úgy-ahogy fűrgének is lennem, úgy éreztem, anyám szemében fiatal vagyok, most anyám szemében én vagyok az egészséges, az aki még nyerhet valamit az élettől...

— Itthagylak benneteket — mondta váratlanul anyám.

— Hogy mondhatsz ilyent? Hiszen fiatal vagy még, 65 év manapság nem idő. Csak elfáradtál és ki kell pihenni magad. Hiszen magad is tudod, hogy mindig többet vállaltál, mint amennyit bírtál.

— Többet — bólogattam anyám. — Gondolod, hogy még fiatal vagyok? Tudod, már régi álmodom, ha nyugdíjba megyek, kitanulom a pedikűrös szakmát és itthon csinálom. Hidegmelegviz a fürdőszobában, az előszoba lesz a váróterem, én meg csak ülök és faragom a búttyköket. Tudod, mi pénzt lehetne keresni vele?! — Felült az ágyban és hirtelen megint fiatal lett. S valami melegség futott át rajtam. — Lehet, hogy anyám nem volt igazán anyám gyermekkoromban, nem adta meg nekem az otthon biztonságát, nem adott szeretet, amire egész életemben éheztem, és ami miatt olyan fáradt voltam már tizennyelc éves koromban, mint egy előzvegült vénember —, lehet, hogy anyám kirekesztett magából —, de mégis ember maradt. Töretlen erő feszül benne...

Korán búcsúztunk. Gabi elkísért. Magáról beszélt, meg a munkájáról. Az öreg szakikról, akik nem akarták elismerni az iskoláját. A letárolt melyet maga vett fel, hogy lássa papíron, mimindenért felelős. Elvezetett az apjához. Az apja pincér egy kis vendéglőben. Mikor meglátott „Kovács úr” (így hívtam mostohaapámat), elsírta magát. Ősz, öregedő, reszkető emberke, tele félelemmel.

— Ezt az örömet, Vera, hogy megegyeszer láthatlak! — mondta. S látszott rajta, hogy így is gondolja.

Mozdulataim most már nem voltak merevek és félszgek, mint régen, s mosolyogva hívtam meg magunkhoz — anyámmal együtt. Gabi egy csomó útravalót vásárolt össze, s én nyugodt szívvel szálltam vonatra. Láttam őket... Hittem, hogy anyám meggyógyul, hogy Kovács úr most már kitart anyám mellett, s jól esett, hogy Gabi szeret dolgozni.

A vonat zakatolva rohant és én egyre rájuk gondoltam. Hozzájuk tartozom, s bizony hoztam tartoztat akkor is, mikor eldobtam maguktól, mikor gyökértelenül haldokoltam és könyörögtem jószóért, simogalásért — és most is hoztam tartoztat, amikor már van, ki a kezem fogja és nem vagyok egyedül.

Dér Endre:

TALÁLKOZÁS

szokott, mormogva álmában. Kis félelemmel beléptem anyám szobájába. Kitértam a zsálsukat. Megszólat:

— Apa, te vagy az?
— Nem, én vagyok az.
— Ki az?

Megcsókoltuk egymást.

— Valami baj van? — kérdezte.
— Nem. Téged akartalak látni. Régen nem kaptam tőletek levelet.

— Nézd csak, ott van a borítékban, a szekrényben már hónap óta a levél, amit neked írtam, de hát soha nem értem odáig, hogy föl is adjam.

Nevetgéltem, ki tudja, min. Kicsi, fogatlan lett az anyám, vörös-kifakult hajjal; selypesen beszél.

S egyre csak feküdt az ágyban. Panaszkodott, hogy nem képes dolgozni. Tegnap délelőtt annyira rosszul volt, hogy csak az ablakig tudott elmenni, s megkért valakit, hogy hívjon orvost. Nem megy a munka. Pedig csupán három hónapja van a nyugdíjig. Nem megy a munka...

Csak erről tudott beszélni. Nem megy a munka. Nem bírja a feje. Nem bírja a keze. Minduntalan elesik.

— Ki vagy merülve. Ha kipihened magad, minden másképpen lesz.

— A. Földesgésztetek. Tudod a pincér-szakmában mindenki beleszólat az ember életébe. Beírtak a panaszkönyvbé. Hát attól vagyok ilyen rosszul. Beírták, hogy mért ennek az idős asszonynak adnak tizenöt asztalt, amikor a többi fiatalnak csak tíz asztala van. Mit számít nekem tizenöt! De beírták. Jót akartak, nem mondom. Majd, ha visszamegyek, megmondom: hát így akartak jót?!...

Teát főztem. Az öcsémet megcsókoltam; fölriadt. Nagyot ugrott az ágyban.

— Vera! Eljen! Mikor jöttél? Már este? Mért nem szóltál? Meddig maradtál?

„Helyes gyerek” — állapítottam meg, nem csoda, hogy Ildikó is számba veszi...

— Szerettem neki egy lányt — újságolta anyám —, ne szörj a szét a keresetét, inkább a lányra, meg magára költse, nem igaz? Attól nem részesgész le, és nem veszik el pénzét a barátok. Hát nem okosan csináltam? Az egyik vendégnek a kislánya. Most érettségizett a gimnáziumban, és nagyon jó állása is van. Helyes kislány. A szülők most építenek egy kis villát a hegyre neki. Gyönyörűen berendezik, de hát tudod, Gabi nem gondol még házasságra. Az még gyerek. Na, gyere Gabi, gyújts be!

Gabi felkelt és befűtött. Anyám közben minden mozdulatát dirigálta. Most nyisd ki az ajtót. Most öt darab fát rakj rá, most egy kis zacskóba naftalint tegyél és gyújtsd meg. Ne úgy, ne annyira tedd be az ajtót!

Gabi kiszaladt, hogy behozza a szenet. Egy

— Mi van a ponyvával, meg a betegekkel?

— A ponyvából sátozt csináltam, abban lakunk. Tíz gyerek, az anyám, az asszony meg én.

— Sátorban? Mióta? — hitetlenkedem.

— Egész télen. De az asszony már ki akarja irtani a gyerekeket, meg magamagát is.

— Sátorban?... De hát... Hogy lehet ez? — most már én kezdem a dadogást. — Várjon csak.

Fellapozom az igazolványát, s telefonon hívom a gyárat, ahol dolgozik.

— Igen, szeptember óta van nálunk — tájékoztat a művezetője. — Nincs velem semmi baj, nem hiányzott egyszer sem. Hogy úgy mondjam, az egyik legrendesebb cigány a műhelyben.

Telefonálok a rendőrségre is. Éppen az említett százas veszi fel a kagylót.

— Igazat mondott a cigány. Én is jártam már a tanácsnál, hogy csináljanak velük valamit, mert embertelen az, ahogy élnek. Azt mondták, nincs hova tenni őket.

Felhívom a gyárból ismerősömet, aki abban a községben lakik, ott tanácsot, ahonnan Danyi Béla bejött hozzám.

— Na és ha sátorban? Addig is abban laktak, mielőtt házat épített — válaszol a kérdésemre.

— Házat? — csodálkozom. — Hát mi lett azzal a házzal?

— Lebontatták vele a nyáron, mert nem volt építési engedélye... Kár vele törődnöd, ha kitavasodzik, úgyis itt hagyja a gyárat.

De már nem érdekel tovább. A járási tanácsot csöngetem.

— Igen — mondják —, le kellett bontani, mert azon a részen bánya művelési terület van, s a magas feszültségű áramvezeték is ott halad át, ahol a ház volt. A községi tanácsot köteleztük, hogy adjon neki lakást... Talán nem kapták meg?

Most már értem az egészet. Közben az embernek is megjön a hangja, ahogy hallja a telefonbeszélgetéseket. Mondja már kérdés nélkül is a magát. Putri volt előbb. Aztán elkezdtek a nemzetközi műút építését. Akkor azt mondták nekik, húzódnának beljebb a rétre. Kocsija, lova volt, eladta, hogy ház legyen belőle. Kőből épített házat, abba költözött a nagy család. Mikor le kellett bontani, ellenkezett, közben valami verekedés történt, amibe belekeverték. Pár hónapig eltűnt a kör-

nyékről, s hogy visszajött — azt mondja „hazajött” — felügyelet alá helyezték. A gyárban jelentkezett munkára, azóta ott van. Két asszonya van, fele gyerek az egyik-től, fele a másiktól, aki Isaszegen él. De annak sincs lakása, ezért most mind a tíz purd élt telet. Két évestől tizennyeg évesig. Ez az asszony is dolgozik, utcaseprő a városban.

Van ott a vasút mellett egy volt cselédház két lakással. A tanácsnál azt mondták, menjenek abba. De az egyikben nyolc, a másikban tizenegy tagú cigánycsalád lakik.

— Költöztem volna rájuk? Megölték volna. Azután a disznóolat ajánlották. Hát oda csak nem megyek.

Elbocsátottam, hogy másnap kimegyek hozzájuk, addig is szólok valakinek az ügyében. De kinek? Hiszen ahol már tudtak volna intézkedni, ott ismerik a Danyiék helyzetét. Ismerik?

Szombat következett, s engem Gallyatetőre küldtek riportot készíteni, hogyan gondoskodik az állam a dolgozókról, milyen remek üdülést biztosít a munkában elfáradt embereknek. Délelőtt indultam, s mikor beültem a gépkocsiba, felrémlett előttem a tegnapi meggyötört szempár.

— Szigetpusztára megyünk előbb — mondtam, s hirtelen valami veritéksszerű izgalom vett erőt rajtam: minél előbb láthassam azt, amit sehogysem tudott kirajzolni a képzeletem.

Soha nem járt ott még autó. Hatalmas, piros luxusautó, amiben jó meleg van és egzotikus tánczenét bömböl a rádiója. Az autóból vastag téli bundában, a gallyai est pompájához elegánsan öltözötten szálltam ki, s máris az épületből, meg a füstölő sátorból előjött lármás sokadalom kellős közepébe. A panasztevő delutános műszakon volt, de jöttek oda más férfiak, a lakások gazdái. Bányász az egyik, köztisztasági alkalmazott a másik. Később előkerült egy sötétkék ruhás, húsz év körüli fiatalember is. Danyiné — nyilván az embere leírásából — rögtön megismert.

— Jöjjön, nézze csak meg.

A felső végűkön egymáshoz kötött akácfarúdra feszített közönséges szekérponyvából képzett sátorba léptem. A csúcson kalapnyi rés, hogy a közepén szüntelenül parázsló tűz füstje kiszálljon. „Bent” mintegy 4–5 négyzetméternyi placcon, a tűz körül törekké gyötört

Kondorosi János:

Füstben

Dél sincs még. A szerkesztőségi szoba ablaka lassan elsötétül. Kint kövér pelyhekben kering a hó, ahogy villany gyújtóknak, mocorgást hallók az ajtó előtt. Kinyitom. Egy férfi hirtelen felegyenesedik, felső kabátját s kalapját rakta le épp a küszöbre. Néz, szólanlan bálum rám egy darabig, aztán megfordulna, amikor megkérdezem:

— Engem keres?

Látni, azon töpreng, hogy kerekét oldjon, hogy köszönjön. Kezet nyújtok és beljebb hívom a hóviharból.

A szelke mutatok, hogy üljön le, de az ember állva marad — még mindig némán s csak néz.

A szemei beszélnek. Könyörgés, alázat van bennük, félelem és reménytelen lemondás. A magas, vékony, rőt hajú embernek csak a két nagy szemét látom, s tudom, nagy bajban van.

— Megfagynak... Nem lehet kibírni... Jöjjön, nézze meg — kezdi szaggatottan.

— Ki maga? Miről beszél? Miért nem ül le?

— Már a doktor is sokallja az orvosságot... Hol az egyik, hol a másik, karácsonykor egyszerre három volt beteg...

— Honnan jött?

— Azt ígérték, lesz lakás... A testvéremtől hoztam egy ponyvát az ősszel... Az anyám hetvenöt éves, az van velük egész nap...

Még mindig nem értek semmit. Csak nézem a szemét. Idegesít az értelmetlen beszéd és a gondolat, hogy asztalom a félig megírt cikk, amit mindjárt reklamálni fog a szerkesztő.

— Mutassa az igazolványát — legalább azt tudjam, kicsoda. Előveszi, de nem nyújtja meg, hanem mintha azt gondolná, hogy most már úgyis mindegy, folyékonyabban kezd beszélni.

— Rendőri felügyelet alatt vagyok. De nincs velem semmi baj, kérdezze meg. Minden vasárnap jelentkezem. Most már lejár, a százados azt mondta, lehet, hogy megszüntetik.